

הישיבה השלוש מאות שישים וארבע (ססד)

ביום ז' בסיוון התשע"ט (10 ביוני 2019) בשעה 12:30, בבית האקדמיה בירושלים.

נוכחים: החברים שולמית אליצור, משה בראשר (יור), יוחנן ברויאר, חיים כהן, קציעה כ"ץ, מרדכי מישור, אהרן ממן, שלמה נאה, יוסף עופר, משה פלורנטין, שמואל פסברג, שמא יהודה פרידמן, שמחה קוגוט, אורה שורצולד, שמעון שרכיט, עפרה תירוש-בקר; החברים-היועצים, מירון איזקסון, אורי מור, יעל רשף, אבי שמידמן; מנכ"לית האקדמיה טלי בן-יהודה; המזכירה המדעית רונית גדיש ועובדי המזכירות המדעית ברק דן, ויקי טפליצקי בן-סעדון, שלו פרפל, טובה שטראוס שרברין, דניאל שטרית; אורחים: חברי הוועדה למונחי משפט: צבי טל, יהושע שופמן, גבריאלה שלו; רואי החשבון של האקדמיה איילת חיימוביץ-שנור, אבנר שנור.

- סדר היום:**
- א. אישור הדוחות הכספיים המבוקרים של האקדמיה לשנת 2018
 - ב. מונחי הדין האזרחי
 - ג. מילים בשימוש כללי
 - ד. הודעה על ספר העומד להתפרסם
 - ה. אישור זיכרונות האקדמיה לשנים תשע"ה-תשע"ח
 - ו. אישור הודעת ועדת הדקדוק

א. אישור הדוחות הכספיים המבוקרים של האקדמיה לשנת 2018

מ' בראשר: חבריי, אני מתכבד לפתוח את הישיבה. הסעיף הראשון שעל סדר היום הוא אישור הדוחות הכספיים של האקדמיה לשנת 2018. באישור ענייני הכספים של האקדמיה יש שני שלבים: הראשון – אישור הצעת התקציב לא יאחר מדצמבר של השנה הקודמת לשנת התקציב; השני – לאחר ששנת התקציב מתממשת – אישור הדוחות הכספיים לשנה החולפת. את הדוחות בדקו בדיקה מדוקדקת רואי החשבון של האקדמיה, אחר כך ועדת הביקורת או חלק ממנה – במקרה הזה עזרא גנור עבר על הדוחות – ולבסוף בחנה אותם המנהלה בישיבתה היום. כעת כדי שלדוחות הללו יהיה תוקף הם טעונים אישור של המליאה. לפני אישורם תאמר דברים אחדים טלי בן-יהודה ולאחריה רואת החשבון איילת חיימוביץ-שנור.

ט' בן-יהודה: הדוחות הכספיים נשלחו לכל החברים בשבוע שעבר בדואר האלקטרוני, והם נמצאים לפניכם גם היום. להבריל מהצעת התקציב שהמליאה מאשרת, המסמך

הזה משקף את כל עבודת האקדמיה, ובכללה את הפעילות במנווה, ומציג רכיבים כגון פיצויים לעובדים, פדיון ימי מחלה וימי חופשה שאינם מוצגים בהצעת התקציב. נמצאים עימנו רואי החשבון המבקרים איילת חיימוביץ ואבנר שגור, ולכן לא אכביר מילים, ואעביר להם את רשות הדיבור.

א' חיימוביץ-שגור: האקדמיה מחויבת להגיש את הדוחות הכספיים, ולרואה החשבון שני תפקידים: ביקורת – לברוק שמה שכתוב בדוחות תואם באופן סביר את מה שקרה בפועל; ועריכה – לוודא שהדברים מוצגים לפי הכללים המקצועיים של רואי החשבון. המסמך שמתקבל מורכב יותר וברור פחות מהצעת התקציב, אבל הוא כתוב לפי הכללים החשבונאיים.

הדוח המרכזי הוא הדוח על הפעילויות. אם נשווה בו את 31 בדצמבר 2018 ל-31 בדצמבר 2017, נוכל לראות שמבחינת ההכנסות הייתה ירידה של 300,000 שקל. ההבדל העיקרי הוא בעיזבונות שקיבלה האקדמיה: בשנת 2017 נכנסו לאקדמיה מיליון שקל, ובשנת 2018 נכנסו לאקדמיה רק 570,000 שקל – פער של 430,000 שקל. בסופו של דבר הירידה בהכנסות קטנה יותר משום עלייה בהכנסות האקדמיה ממכירת כתביה וממתן שירותי לשון.

עוד אפשר לראות שהמשכורות וההוצאות הנלוות עלו בכ-824,000 שקל, אבל עלות העבודה המדעית ירדה בכ-457,000 שקל. העלייה במשכורות נובעת מהסכם השכר החדש שנכנס לתוקף והעלה את השכר והפרשות מסוימות לחופשה ולימי מחלה, וגם מהרחבת משרות של עובדים וקבלת עובדים חדשים. הירידה בעבודה המדעית נובעת מהתייעלות מסוימת מכיוון שהאקדמיה החלה להעסיק סטודנטים, שעלותם נמוכה בהרבה מעלות ספקים חיצוניים.

בסך הכול אנו רואים גירעון של כ-785,000 שקלים בפעילות האקדמיה ב-2018. לכאורה זה לא נראה טוב, אבל הבדיקה מעלה שהגירעון הזה כמעט זהה להוצאות הפחת של האקדמיה. מה הן הוצאות הפחת? אם למשל האקדמיה רוכשת מחשבים, עלותם אינה נרשמת כהוצאה שוטפת רק בשנה שבה נרכשו, אלא מתחלקת על פני שלוש שנים – כי סביר להניח שייעשה בהם שימוש לפחות במשך שלוש שנים. לכל שנה מיוחס שלישי ההוצאה. זה פחת, ויש כללים כיצד הוא מתחלק. הוא הדין להוצאות על השיפוץ והבנייה שנעשו פה. הגירעון הוא כאמור כ-785 אלף שקל, אבל הוצאות הפחת – כ-760 אלף שקל. המשמעות היא שהאקדמיה מאוזנת פחות או יותר מבחינת הכנסותיה והוצאותיה, והפער נוצר מן הפחת, שהוא הוצאה שאינה כרוכה בתשלום מזומן במהלך השנה.

מ' איזקסון: מה מצב האקדמיה מבחינת הפרשות לעובדים, ואני מתכוון לכל זכויותיהם?

א' חיימוביץ-שגור: כל הפרשות רשומות, והן נכללות בהוצאות. גם אם הן לא שולמו בפועל, הן נלקחו בחשבון בתקציב ובביצוע, ואפשר לראותן בדוח.

ט' בן-יהודה: אם תחברו את הפרשות לימי חופשה, לפדיון ימי מחלה ולפיצויי פיטורין, תמצאו שלאקדמיה יש התחייבויות די נכבדות.

אגב, מה שהסבירה עכשיו איילת שנור על העיזבונות ועל הגידול בשכר, פורט בדברי ההסבר להצעת התקציב.

ש' קוגוט: הפנסיות של העובדים הן לא מתוך התקציב. נכון?

מ' בר-אשר: נכון. הפנסייה מופרשת לקופות הפנסייה השונות. זאת פנסייה צוברת.

ט' בן-יהודה: אם מחר תיסגר האקדמיה, צריך להיות באמתחתי די כסף לשלם את כל התחייבויותיה לעובדים – ימי חופשה, ימי מחלה וכו'. פרישה של עובד היא דבר אחר, מצומצם בהרבה – עובד או שניים בשנה.

מ' בר-אשר: אם אין הערות נוספות, אני מבקש לאשר את הרוחות האלה בהצבעה.

פה אחד אושרו בהצבעה הרוחות הכספיים של האקדמיה לשנת 2018.

מ' בר-אשר: אני מודה מאוד לאבנר ולאילת שנור, ואני מודיע למליאה על מינוים לרואי החשבון של האקדמיה גם לשנת 2019, אלא אם כן יש המתנגדים לכך.

בלי התנגדות אושר מינוים של אבנר ואילת חיימוביץ-שנור לרואי החשבון של האקדמיה.

ב. מונחי הדין האזרחי

ההקדמה מתוך הודעת ועדת המינוח למליאה

רשימת מונחי הדין האזרחי היא פרי עבודתה של הוועדה למונחי משפט של האקדמיה. הרשימה כוללת מונחים בתחומי הדין האזרחי, ובהם דיני חוזים, נזיקין, קניין, ירושה, שטרות, ראיות, מנהל ציבורי, תאגידים, עבודה, משפחה, מערכת בתי המשפט וסדר הדין האזרחי. בסוף הרשימה באים כמה מונחים משלימים למונחי הדין הפלילי שאושרו בעבר. את המצע למונחים הכין אביעד הכהן בהתבסס על ספר החוקים. כמה עשרות מונחים נוספו לרשימה לבקשתו של אלי וילנר.

הדיון במונחי הדין האזרחי החל בשנת תשנ"ד (בעת הפוגה בדיונים על מונחי הדין הפלילי) ונמשך בשנים תשנ"ז-תשס"ה. עיכוב רב שנים נגרם בשל הקושי למצוא את המינוח האנגלי המתאים לכמה מאות מונחים, ועבודת הוועדה נפסקה. בשנת תשע"ג קיבלה עליה בינה צמח להוסיף את תרגום המונחים החסרים באנגלית. באמצע תשע"ה חידשה הוועדה את דיוניה, קראה את הרשימה ואת הצעות התרגום וערכה שיפורים, תיקונים והשלמות. באמצע תשע"ח הופצה הרשימה לעיון ולביקורת של אנשי המקצוע וחברי האקדמיה ללשון העברית. הערות חשובות התקבלו מאנשי מקצוע במשרד המשפטים. לאחר שנאספו ההערות והתגובות, שבה הוועדה וערכה בה השלמות ותיקונים. לבסוף נדונו בהרכב מצומצם מאות הערות שהעירה עובדת המזכירות המדעית טובה שטראוס שרברין.

הרשימה נדונה ואושרה בוועדת המינוח המרכזית של האקדמיה בישיבתה ביום ח' באייר תשע"ח (13 במאי 2019).

חברי הוועדה: במהלך השנים הלכו לעולמם חברים מרכזיים ששימשו בוועדה למן הקמתה בשנת תש"ן (1990) והשתתפו בדיונים על מונחי הדין האזרחי: המשפטים מנחם אלון (יו"ר הוועדה), יוסף חריש, יעקב צמח ויעקב רובין; חברי האקדמיה ארי אבנר וגד בן-עמי צרפתי. חברי הוועדה הפעילים: המשפטים אביעד הכהן, צבי טל, אליקים רובינשטיין (עד תשע"ו), יהושע שופמן, גבריאלה שלו ונשיא האקדמיה משה בר-אשר. בוועדה המצומצמת שהביאה את הרשימה לגמר השתתפו בעיקר צבי טל ויהושע שופמן. מזכיר הוועדה: ברק דן (בעבר שימשו בתפקיד זה יוסף עופר ורונית גדיש).

מ' בר-אשר: הוועדה הראשונה למונחי משפט פעלה סמוך להקמת האקדמיה. בחודש שבט של שנת תש"ן, כלומר לפני קרוב לשלושים שנה, התכוננה הוועדה מחדש – בהרכב מחודש כמובן. מטעם האקדמיה היו בה חברינו גד בן-עמי צרפתי וארי אבנר, זיכרונם לברכה, ועברכם הנאמן. היו בה חברים מגדולי המשפטים, ובהם יושב ראש הוועדה מנחם אלון, יעקב צמח ויעקב רובין, עליהם השלום; בשלב מאוחר יותר הייתה גם נגה ענתבי. שלושה מהחברים יושבים עימנו היום: צבי טל, גבריאלה שלו ויהושע שופמן. לא הגיע אביעד הכהן, שהיה בוועדה למן כינונה.

לפני שנים הרבה השלמנו את המינוח בתחום הדין הפלילי והתחלנו לעסוק בדין האזרחי. אי אפשר שלא לציין במיוחד את פועלם של יהושע שופמן וצבי טל, שלא זו בלבד שלא החסירו ישיבות, אלא גם היו ישיבות שבהן היו לבדם עם מזכיר הוועדה. ליהושע שופמן אנחנו חבים הרבה מאוד גם בתרומתו למינוח האנגלי, אבן נגף גדולה בעבודת הוועדה.

לפני שנאשר את רשימת המונחים הארוכה, ביקשנו מגבריאלה שלו לשאת דברים אחרים.

ג' שלו: תודה רבה, חברות וחברי אקדמיה נכבדים, ידידי נשיא האקדמיה פרופ' משה בר-אשר, ותודה לידידתי רונית גדיש שהזמינה אותי לשאת דברים קצרים על הדין האזרחי וחשיבות ההסדרה של מינוחיו.

אכן נקפו שנים הרבה, כמעט שלושה עשורים, מאז התכנסנו כאן לראשונה, אנו חברי הוועדה למונחי משפט בראשותו של המשנה לנשיא בית המשפט העליון, ידידנו האהוב מנחם אלון. עוד לפני שאיענה לבקשת רונית, אני רוצה לומר עד כמה נהייתי מעשרות רבות של ישיבות שהתקיימו כאן ולאחר מכן בחדרו של משה בר-אשר. למדתי המון בכל אחת מן הישיבות, והרוח שנשבה בכל אחת מהן הייתה רוח ירושלמית רעננה, מלומדת, נינוחה, וכל ישיבה הייתה מלאה בסיפורים וחוכמה מאוצר החוכמה היהודית בלשנית. כשהיה יוסי עופר מזכיר הוועדה, הוא אף טרח לרשום כמה מהחידורים ומהזיכרונות שהעלו חברי הוועדה.

תחום הדין האזרחי, שרשימת מונחיו מוצגת כאן היום, הוא תחום עצום וחשוב. הוא כולל את כל ענפי המשפט המסדירים את היחסים בין פרטים או גופים מאוגדים לבין עצמם. הוא הרבה פחות נוצץ ומושך מתחום המשפט הפלילי ומתחום המשפט החוקתי,

ולכן נמצא הרבה פחות בעין הציבורית והתקשורתית. הוא גם תחום הרבה יותר סבוך, הרבה יותר אנליטי, ואם יורשה לי לומר, מבחינה אינטלקטואלית הרבה יותר מעניין. הוא חלק הארי בעיסוקם של עורכי דין, שופטים, חוקרי משפט, סטודנטים ומשפטנים בכלל. לא ייפלא אפוא שנקפו שנים כה רבות, ועברנו על מונחים כה רבים – ברשימה של לפניכם 1,444 במספר – עד שהגענו לברך היום על המוגמר.

כמו בכל תחום מדעי, ולדעתי בתחום מדע המשפט ובחקר המשפט האזרחי אף יותר מבתחומי מדע אחרים, יש חשיבות רבה ללשון ולמונחים. עיסוק במשפט נפתח תמיד בטקסט, במילים, וטעון פרשנות של המילים – ויהיו אלה מילותיו של החוק, של החוזה, של הצוואה או של פסק הדין. הלשון הכתובה והמדוברת היא כלי העבודה – או כלי הנגינה – של המשפטן, של עורך הדין הטוען בבית המשפט, של השופט הכותב פסק דין, של המרצה למשפט שנושא דברים מעל הקתדרה ושל הסטודנט למשפטים הכותב עבודה או בחינה בדיני חוזים או בדיני קניין; הכול מתחיל בלשון המשפטית.

זאת ועוד, בעיקר בתחום הדין האזרחי, הגדרת תופעה היא תנאי מוקדם לחקר התופעה ולהבנתה. לא ניתן להבין את הדין בלי הגדרת מונחיו. הגדרה מדויקת חיונית כדי להבטיח הרמוניה ודיון אחיד ושיטתי. המונח המשפטי המדויק המגדיר את התופעה המשפטית הוא נקודת המוצא והבסיס לכל דיון משפטי. משמעות המינוח חיונית אפוא לשם עיצוב נכון של המציאות המשפטית וקביעת התופעות המשפטיות במקומן הראוי. כך במשפט בכלל וכך במיוחד בתחום הדין האזרחי, שכן דווקא בו המונחים מעצם טבעם מוגדרים ומדויקים פחות מבתחום הדין הפלילי או המשפט החוקתי.

מנגד, במקום שבו טמון כוחו של מינוח נעוץ גם סיכנונו של מינוח. כשלים רבים נגרמים עקב ליקויים בניסוח ובמינוח. מונחים מעורפלים, מבלבלים, מטושטשים, סופם שייצרו סבך עיוני המערער אי־ודאות בדין.

אני רוצה להגיד דבר־מה אקטואלי: כידוע לכם, ניטשת כיום סערה של ממש בדבר כוחו של בית המשפט להשפיע על פעילותן והחלטותיהן של רשויות השלטון האחרות. כך בתחום המשפט בכלל וכך גם בתחום המשפט האזרחי, הרחוק מאוד מהסערה הציבורית הפוליטית, מהכותרות, מכל מה שנכתב עכשיו. גם במשפט האזרחי ניטשת המחלוקת על מורשת אהרן ברק, והשאלה בתחום זה היא מה כוחו של בית המשפט לפרש חוזים ולהתערב ברצון המודע של הפרט, ומה מקור סמכותו של בית המשפט להתערב בחוזים. כאשר בית המשפט מפרש חוזה, האם יש לו הסמכות לפרש את דברי הצדדים, את המונחים שהם נקטו, את הלשון שבה השתמשו – בניגוד לרצונם המובע, המפורש, בניגוד ללשון? המחלוקת בדבר מורשת ברק בתחום האזרחי – שורשיה בפסק דין שכל שולייט משפטנים מכיר, פסק הדין בעניין "אפרופים", שבו התערב ברק בחוזה בניגוד ללשון הצדדים. פסק הדין הזה נמשך והגיע לדיון נוסף לאחר שנים רבות, והוויכוח עדיין ניטש בדבר כוחן של מילים וכוחם של מונחים.

אני רוצה לסיים בציטוט דבריו של בר פלוגתא של השופט ברק, חברנו הקרוב השופט מישאל חשין ז"ל. קשה לי עדיין להזכיר אותו בלשון עבר, אבל אלה דברים שהוא כתב, דברים שמבקשים להשיב את עטרת הלשון ליושנה, להשיב את הבכורה ללשון החוזה. מדובר בפסק דין "ארגון מגדלי הירקות" משנת 2006 שהיה בבחינת הרהור וערעור ודיון נוסף על פסק הדין בעניין "אפרופים". וכך כותב מישאל חשין: "ידענו

כולנו – במיוחד יודעים זאת עורכי־הדין המעסיקים עצמם בניסוחם של חוזים – כמה יגיעות מתייגעים צדדים ונציגייהם לעת שמנסחים הם חוזה; כמה עמלים עורכי־דין המדקדקים בכל מילה ובכל ביטוי, בכל תו ותג, בכל פסיק ונקודה; כמה ישיבות תהינה, כמה דיונים ייערכו, כמה ויכוחים יהיו כמעט על כל פסקה, כמעט על כל משפט; כמה טיטות תחלפנה בטרם יגיעו הצדדים ובאי־כוחם אל עמק השווה וינסחו חוזה מוסכם על הכול. כל כך בחוזים 'בינוניים', קל וחומר בחוזים הנסכים על מיליוני מיליונים".

עד שתיפתר המחלוקת הזאת בין מצדדי לשון המשפט והמושגים המדויקים והניסוחים הנכונים ובין מי שנחשבים בתחום הזה ליברליים ומצדדים ברקמה הפתוחה, נדמה לי שזה המקום וזה הרגע לברך על המוגמר, לפחות בתחום הציות והכבוד לאות השחורה (black letter) של הדין האזרחי, למונחיו השונים והרכים המונחים כעת על שולחנה של המליאה הנכבדה הזאת.

מ' בר־אשר: תודה רבה לך על דבריך ועל תרומתך הרבה לוועדה. ידידי היקר צבי טל, אני רוצה לחזור לשיחתנו בחודש טבת תש"ן. אז ביקשתי ממך להצטרף לוועדה ואמרתי לך בשם בן־חיים שזו סגולה לאריכות ימים. בי"ג בשבט מלאו לך 92.

צ' טל: אם כך צרף אותי לוועדה אחרת.

מ' בר־אשר: עד שנחשוב על הוועדה הבאה ולפני שנאשר בהצבעה את המילון, נותרה שאלה אחת שהובאה לפנינו היום.

ר' גדיש: שניים מהמונחים הוותיקים במילון הם **זכות גברא** ו**זכות חפצא**. העיר חברנו החדש אורי מור שרצוי שלצד **זכות גברא** תוצע חלופה מתאימה יותר לימינו אנו. הבוקר פנינו לחברי הוועדה, וצבי טל הציע ש**זכות אישית** תתווסף לצד **זכות גברא** וש**זכות חפצית** – לצד **זכות חפצא**. חיפושנו במרשתת העלה שהמונחים **זכות אישית** ו**זכות חפצית** אומנם משמשים.

מ' איזקסון: האין **זכות אישית** עומדת כנגד **זכות ציבורית**?

י' שופמן: לא, בדקתי הבוקר בפסיקה, ו**זכות אישית** עומדת כנגד **זכות חפצית**. ייתכן שהזוג **זכות אישית** ו**זכות חפצית** רווח אף יותר מ**זכות גברא** ו**זכות חפצא**. גם במונחי סוציולוגיה של האקדמיה ניתנה לצד **חילופי גברי** החלופה העברית **חילופי אישים**. למעשה **חילופי אישים** ניתנת כחלופה הראשונה.

מ' בר־אשר: אני בדרך כלל מעדיף מונח אחד לדבר אחד, ואם מזומן לנו מונח שריח הדרורות עולה ממנו – מה טוב. אבל הפעם לא אתנגד לחלופה עברית צעירה יותר, במיוחד אם היא רווחת. מי מהשופטים היום יודע ארמית?

י' שופמן: באחד המקרים דובר בזכויות אישה בגירושין. השופט חשין כתב: "זכות גברא" והוסיף: "ואולי נוסיף זכות איתתא".

מ' בר-אשר: האם מישהו רוצה להוסיף דבר-מה?

ר' גדיש: אני רוצה לציין את העבודה המאומצת של טובה שטראוס שרברין מהמזכירות המדעית בטיפול ברשימה, ובעיקר בשיפור החלופות באנגלית. זאת הייתה אחת מנקודות התורפה של הרשימה מתחילתה מאחר שנקודת המוצא הייתה העברית. תודה לה ותודה רבה ליהושע שופמן, שעזר לה ככל יכולתו במשך שעות רבות מספור.

מ' בר-אשר: אם כן חברים, נצביע על אישור המילון, ובכלל זה תוספת שתי החלופות זכות אישית וזכות חפצית. לא נשכח גם את הרשימה המשלימה למונחי הדין הפלילי.

פה אחד אושרו בהצבעה מילון הדין האזרחי והרשימה המשלימה למונחי הדין הפלילי.

מ' בר-אשר: אני שב ומודה לחברי הוועדה שטרחו והגיעו היום ולכל חברי הוועדה. יישר כוחכם.

ג. מילים בשימוש כללי

הודעת הוועדה למילים בשימוש כללי

1. דל־סְכוּי (underdog)
2. מְעַרְקֶת גוּמְלִין (ecosystem)
3. מְכוּנַת מְמָכֵר (vending machine)

רקע

1. דל־סְכוּי (underdog)

אנדרדוג הוא כינוי לאדם או לקבוצה של אנשים הנחשבים בעלי הסיכויים הנמוכים יותר לנצח בעימות, בתחרות וכיו"ב. מקור הביטוי בארצות הברית בעולם תחרויות הכלבים. אנדרדוג היה הכינוי לכלב שהפסיד בקרב (הוא שכב על הרצפה ומעליו רכן הכלב המנצח – top dog), ומשם הושאל למשמעות המוכרת כיום – מי שנמצא מלכתחילה בעמדה נחותה וצפוי להפסיד. בעברית המונח משמש בעיקר בספורט ובפוליטיקה, אך לעיתים אפשר למצוא אותו גם בתחומים אחרים.

הוועדה למילים בשימוש כללי הפנתה את שאלת החלופה העברית לאנדרדוג לציבור הרחב. התקבלו למעלה מ-500 תגובות מגולשים ומגוון רחב של הצעות. לא התבלטו הצעות מובילות.

הצעות רבות (כ-40) מן השורש נח"ת, מהבולטות: נחותן, נחותון, נחותאי, וכן 'נחות דרג', 'בעל נחיתות'. הצעות אחרות מן השורש תח"ת (כ-35), מהבולטות: תחתן, תחתיתן, תחתונאי, תחתיון. כ-30 הצעות התבססו על השם דוד, מהבולטות: דוידאי (8), דוידן (6). הצעות משורשים נוספים: פח"ת – פחתן, פחית, פחותן, נפחת; נמ"ד – מונמד, מנומד, נמוכון, נמוכי, נמד; חל"ש – חלשן, חלושון; חליש; חס"ר – חסרוני, חסרן, חסור, חסראי;

זנ"ב - זונב, זנבן, זנבני, זנב שועל; קל"ש - קלושן, קלושאי, קלושתן; פת"ע - מפתיען, פתען; מן המילה אזוב - אזובי, אזובן. הוצעו צירופים עם המילה סיכוי - פחות סיכוי, צר סיכוי, קט סיכוי, קטן סיכוי, תת-סיכוי, קלוש סיכוי, שפל סיכוי; וכן צירופים עם המילה דל - דל דָּרָג, דל סָּבָר, דל כוח. הצעות שעלו בישיבת הוועדה: פחות ומעוט, חלקאי, דרוך, מלרעי ומלרען. רוב חברי הוועדה הסכימו כי השורשים נח"ת ופח"ת אינם מתאימים לעמוד בבסיס החלופה העברית מכיוון שיש להם גוון משמעות שלילי, ואילו 'אנדרדוג' אינו נתפס כשלילי בתרבות אלא להפך - פעמים רבות מזדהים איתו ומקווים כי ידו תהיה על העליונה. חברי הוועדה הסכימו כי החלופה העברית צריכה להיות שקופה ופשוטה, מכיוון שחלופה על בסיס רעיון תרבותי דומה - לדוגמה 'דוודי' או 'זנב שועל' - אולי תוכל לצמוח מלמטה ולא על פי החלטת האקדמיה. חברי הוועדה התלבטו בין הצירופים דְּל־סְפוּי, שְׁפַל סְפוּי ותת־סְפוּי. לבסוף נבחר הצירוף דְּל־סְפוּי.

2. מְעַרְכַת גוּמְלִין (ecosystem)

המונח אקוסיסטם משמש לתיאור מערכת של גורמים והיחסים ביניהם המשפיעים על דבר מסוים. לדוגמה, היחסים בין הממשלה, האקדמיה והתעשייה משפיעים על יכולת החדשנות של קבוצה, ולכן נאמר כי הממשלה, האקדמיה, התעשייה והיחסים ביניהן הם האקוסיסטם של החדשנות.

המונח הלועזי שאול ממדעי החיים, שם הוא מתאר מערכת הכוללת את כלל היצורים (אורגניזמים) באזור מסוים ואת הקשרים ההדדיים שלהם עם הגורמים הסביבתיים; החלופה העברית בתחום זה היא מְעַרְכַת אֶקוֹלוֹגִית. חברי הוועדה התלבטו בין הצירופים רַב־מְעַרְכַת, מְעַרְכַת גוּמְלִין וּמְרַחֵב גוּמְלִין. לבסוף נבחר הצירוף מְעַרְכַת גוּמְלִין.

3. מְכֹנֶת מְמָר (vending machine)

בשנת תשנ"ד (1994) נקבעה החלופה אוטומט מְכִירוֹת תמורת vending machine - מתקן למכירת מוצרים בלא תיווך של מוכר. בתוך המתקן מוצרים למכירה, כגון דברי מאכל ומשקאות. כדי לקבלם יש להכניס מטבעות כסף בחריץ המיועד לכך. המונח שנקבע לא השתרש בציבור, ובדיקה במרשתת מעלה כי הוא בא בעיקר במילונים ואינו נמצא בשימוש יום־יומי. הוועדה מבקשת לשנות את ההחלטה משנת תשנ"ד ולהביא תמורת המונח הלועזי את הצירוף העברי מְכֹנֶת מְמָר.

מ' בר־אשר: הוועדה למילים בשימוש כללי מביאה לפנינו את שלוש הצעותיה אלה: **דְּל־סְפוּי, מְעַרְכַת גוּמְלִין ומְכֹנֶת מְמָר.** יציג אותן יו"ר הוועדה משה פלורנטין.

מ' פלורנטין: הזדמנות היא לי להודות למרכזת הוועדה ולחברי הוועדה על מלאכה מאומצת ופורייה מאוד. על ריבוי ההצעות לאנגרדוג 'מי שסיכוייו להצליח בהתמודדות או בתחרות מעטים' יכולתם לקרוא בדברי ההסבר; חלקן אפילו שנונות. הוועדה מעוניינת לשמוע את דעת המליאה בעניין זה, ואני מבקש שתדונו בו, אבל שההכרעה תידחה

לישיבה אחרת. זאת מפני שאם קובעים חלופה עברית לאנדרדוג, רצוי שתיקבע חלופה גם לפייבוריט (favorite), מי שסיכוייו לנצח מרובים, וקשה להציע הצעות לפייבוריט כל עוד איננו יודעים לאן הרוח נושבת לגבי אנדרדוג. ההצעה ל-ecosystem, מונח שנשאל ממדעי החיים, היא מערכת גומלין. מדובר בגורמים שונים הדרים בכפיפה אחת או במרחב אחד והיחסים ביניהם. גם ההצעות רב-מערכת ומרחב גומלין הובאו בחשבון, אבל כדאי לזכור ששם התואר רב-מערכתי כבר קיים בהקשרים אחרים, כמו כשל רב-מערכתי. כידוע לא כל קביעות האקדמיה עולות יפה, ואוטומט מכירות היא אחת מהן. לפיכך אנו באים כעת להציע שם מהלך מכונת ממכר.

מ' איזקסון: ההצעה מכונת ממכר פשוטה וטובה. יש לי בעיה קלה עם מערכת גומלין. הרכיב מערכת נראה לי הכרחי, אבל אינני בטוח שגומלין מתאים לכל המצבים. לעיתים אחד הגורמים משפיע והאחר אינו משפיע. זה לא תמיד גומלין. לאנדרדוג אני מעדיף את ההצעה פחות סיכוי. דל-סיכוי יכול להיות בעל סיכויים מעטים גם אם איננו בתחרות כלל. דל-סיכוי אין פירושו שיש לו פחות סיכויים מלרעהו. אם יש לי רעיון ואומרים לי שהרעיון דל-סיכוי, זה לא אומר שיש רעיון אחר טוב ממנו. זה לא אנדרדוג.

מ' מישור: אני חושב שהבעיה הזאת תיפתר אם ניידע ונאמר דל הסיכוי. מזה משתמע שיש תחרות.

א' שמירמן: דל-סיכוי הוא שם תואר, ואילו אנדרדוג שם עצם. יכול להיות שזה מקטין את סיכוייו להתקבל.

מ' בר-אשר: שם תואר יכול עם הזמן גם להיות מועצם. אין בכך בעיה.

ו' טפליצקי בן-סעדון: אנדרדוג היא מילה של פרשני ספורט ופרשנים פוליטיים. זאת איננה מילה אקדמית. אני מציעה שתנסו לשבץ את החלופות המוצעות במשפטים ובהקשרים אמיתיים. אם התוצאה לא מוצלחת או לא מתאימה, הסיכויים שהפרשנים ישתמשו בה דלים.

ח' כהן: כשאדם שומע דל-סיכוי או פחות סיכוי, הוא מבין מייד כמה מדובר. אם ישמע דוידאי, לא יבין. ההצעות השקופות הן הטובות יותר.

א' מור: ההצעה דל-סיכוי אינה מוצלחת בעיניי. ההצעה מערכת גומלין טובה לדעתי יותר מרב-מערכת.

רב-מערכת היא polysystem, מונח יסוד במשנתו של חוקר התרבות איתמר אבן-זוהר.

ט' שטראוס שרברין: דל-סיכוי היא הצעה יפה, אבל היא איננה מביעה את התחרות. אולי עדיף נחות סיכוי.

י' עופר: נראה לי שלהצעות שעלו מן הציבור סיכוי גדול יותר להיקלט. גם כדאי לדעתי ליצור צמד מילים לאנדרדוג ולפייבוריט. אחת ההצעות היא **חֶסְרָאִי**, ובן זוגה יוכל להיות **גְּבְרָאִי**.

ש' פרידמן: אין חובה לתרגם את הצירוף vending machine בשתי מילים. ייתכן שלהצעות כגון **מכירון** או **ממכרון** סיכויים טובים יותר.

מ' פלורנטין: במרשתת אפשר לראות שימוש במכירון.

א' ממן: אני בעד **מכונת ממכר**. במקום **מערכת גומלין** אני מציע **מערכת-על**.

ר' גדיש: לפי הבנתי ecosystem הוא מונח אופנה שנשאל מביוולוגיה, מתחום האקולוגיה, כאילו עולם בני האדם הוא מערכת אקולוגית. הרעיון הוא שכל שינוי של רכיב כלשהו במערכת הזאת גורם לשינוי ולהיערכות מחדש של כל שאר רכיבי המערכת. מכאן הרעיון של הגומלין. תוכלו לשמוע ראשי מועצות מקומיות בפריפריה מדברים על ecosystem במובן זה שאם יגיעו לתחומם עסקים חדשים, יבואו תושבים חדשים וישפרו שם את הדיור ואת בתי הספר, יוקמו מפעלים חדשים ועוד ועוד. **מערכת גומלין** משקפת בעיניי בדיוק את הרעיון הזה.

ע' תירוש-בקר: אני שומעת שמשמשים ב־ecosystem הרבה, ובהחלט נחוצה חלופה עברית. אבל אין כאן מדרג, ולכן אינני חושבת שהצעת ממן **מערכת-על** טובה. אני מסכימה שהמילה **גומלין** מתאימה.

מ' פלורנטין: ומה על ההצעה **רב-מערכת**?

ע' תירוש-בקר: המונח **רב-מערכת** תפוס.

מ' בראש-ר: חברים, נראה שמיצינו את הדיון. הדיון באנדרדוג חוזר לוועדה, והיא תביא בחשבון את הדברים שנשמעו כאן. נצביע על שתי ההצעות האחרות.

הצבעה

בעד **מְכוֹנַת מְמַכֵּר** – 16

נגד – 0

נמנעים – 3

הוחלט: **מְכוֹנַת מְמַכֵּר (vending machine)**.

בעד **מְעַרְכַת גוֹמְלִין** – 12

בעד **רְב־מְעַרְכַת** – 7

הוחלט: **מְעַרְכַת גוֹמְלִין (ecosystem)**.

ד. הודעה על ספר העומד להתפרסם

מ' בר-אשר: אני מוסר למליאה הודעה בשם ועדת הפרסומים על אישור פרסום ספרו של יוחנן ברויאר על הלכות ראו. הספר ייקרא "מארמית לעברית: שיטת התרגום בהלכות ראו".

[הערת העורך: הספר ראה אור בשנת תש"ף.]

ה. אישור זיכרונות האקדמיה לשנים תשע"ה–תשע"ח

מ' בר-אשר: כעת אני מבקש את אישור זיכרונות האקדמיה לארבע השנים תשע"ה–תשע"ח בעריכת ברק דן. לכל החברים הועברו דבריהם בזיכרונות האקדמיה, והאישור הוא פורמלי בלבד.

אושרו זיכרונות האקדמיה לשנים תשע"ה–תשע"ח (ישיבות שלז–שנח).

[הערת העורך: הכרך ראה אור בשנת תש"ף.]

ו. אישור הודעת ועדת הדקדוק

הודעת ועדת הדקדוק

לפניכם החלטות ועדת הדקדוק מישיבתה ביום כ"ב באייר תשע"ט, 27 במאי 2019.

1. כתיב המילה ראשון – תוספת להערה בכללי הכתיב המלא בסעיף 2 לכלל ג (על תנועת *i*) בכללי הכתיב המלא נאמר שכותבים יו"ד לציון תנועת *i* שאין אחריה אות בשווא נח. בעקבות פנייה שהתקבלה יוחרג במפורש כתיב המילה ראשון (ולא ריאשון).

2. צורת הרבים של מילים במשקל פִּיל צורת הרבים של מילים במשקל פִּיל שאין לה תיעוד במקורות תהיה בצירי מלא או בשווא וקמץ, למשל קִיץ – קִיצים או קִיצים, שֵׁיט – שֵׁיטים או שֵׁיטים. גם צורת הרבים של חִיל היא חִילות לצד חִילים או חִילות שבמקורות.

רקע

לשמות במשקל פִּיל שתי צורות רבים עיקריות: בצירי (למשל זִיתים, יִינות, לִילות, עִינים) או בשווא וקמץ (למשל תִּישִׁים, עִירִים, עִינות). לפיכך בעבר הוחלטו החלטות על מילים מסוימות: הוחלט שצורת הרבים של קִיץ היא גם קִיצים וגם קִיצים, והוחלט שצורת הרבים של חִיל היא גם חִילות וגם חִילים או חִילות שבמקורות. הרחבת החלטות האלה לכדי כלל תייתר בעתיד את הצורך לדון בשמות נוספים דוגמת תיל.

3. נטיית המילים עֲנָה, נֶאָצָה

המילים עֲנָה, נֶאָצָה נוטות בביטול הקמץ: עֲנַת, נֶאָצַת – נֶאָצַתוּ נֶאָצַתֶיהֶם.

המילים תתווספנה לחריגים המנויים בסעיף 2 לכלל ט מכללי הקמץ על משקל פֻּעְלָה. למילה נֶאֱצָה תתווסף הערה שבמקרא נטיית הרבים שלה על דרך משקל פֻּעְלָה: נֶאֱצוֹת, נֶאֱצוֹתֶיךָ.

רקע

הכלל הראשי של משקל פֻּעְלָה הוא שהקמץ בע' השורש מתקיים בנטייה. מן הכלל יוצאת רשימה ארוכה של חריגים – רובם מן המקרא, כגון אֶדְמָה, צֶעֱדָה – שבנטייתם הקמץ מתקצר (אֶדְמָת־, צֶעֱדַת־). אך יש מילים מקראיות שאינן ברשימה ומכאן שהקמץ בהן מתקיים, דוגמת אֶנְפָּה, לְטֹאֵה, סְחָבָה, רִעְלָה. גם המילה עֲנָה והמילה נֶאֱצָה הן מילים מקראיות, ומוצע בזה להחריגן.

בכך תדמה נטיית עֲנָה לנטיית עָן (עֲנַת־, עֲנֹת־ כמו עֲנִי־) ותהיה כמילים דממה, יללה, קללה, רבה ועוד. ביטול הקמץ בעננה עולה גם מנטייתה במילונים.

במילה נֶאֱצָה הייתה השאלה לא רק על נטייתה אלא גם מה ייעשה במגוון הצורות המשתקף מן המקרא: ביחיד במשקל פֻּעְלָה – נֶאֱצָה, וברבים במשקל פֻּעְלָה – נֶאֱצוֹת, נֶאֱצוֹתֶיךָ. דוגמה למילה אחרת שנקבעה בשני המשקלים האלה: מְחָאָה/מְחָאָה. במילונים ובלוחות נטייה לא הייתה אחידות דעים על צורת הערך: אבן־שושן: נֶאֱצָה, נֶאֱצָה, נֶאֱצָה; ברקלי: נֶאֱצָה (גם נֶאֱצָה); מדן, רב־מילים: נֶאֱצָה; ההווה: נֶאֱצָה (בלשון המקרא גם נֶאֱצוֹת, נֶאֱצוֹת). בוועדה הוחלט לנהוג כמילון ההווה.

4. מין המילה עֲשָׂוֹת

מין צורת הרבים עֲשָׂוֹת (כשם עצם) הוא נקבה: 'עשרות רבות של אנשים'.

רקע

הצורה עֲשָׂוֹת – כבר במקרא בצירוף שְׂרֵי עֲשָׂוֹת 'המפקדים האחראים על יחידות של עשרה'. ואולם בעברית ימינו היא מילה עצמאית ואינה נתפסת כצורת רבים של עֲשָׂו או עֲשָׂה אלא לפי צורתה כצורת רבות. דומה לכך המילה שְׂבָעָה לציון ימי האבל, שאליה מתייחסים הדוברים לא כשם המספר 7 לזכר אלא על פי צורתה כצורת נקבה ('השבעה הייתה קשה'). ועדת הדקדוק נתנה הסכמתה להתפתחות זו ולא רצתה לקשר את הצורה עשרות באופן מלאכותי לצורת יחיד מסוימת (דוגמת עֲשָׂת).

5. שם התנועה הוא סְגוֹל (ושם התואר סְגוֹלִי).

רקע

שמות התנועות, ובהם סְגוֹל, נידונו ונתקבלו במליאות האקדמיה בשנת תשל"ט – בישיבה קלט ובישיבה קמא (זיכרונות האקדמיה כה–כז, עמ' 130–136, 165–168). בהצבעה ניסיונית בישיבה קלט נדחתה ההצעה סְגוֹל והתקבלה הצורה סְגוֹל (בדגש). בישיבה קמא גברה הצורה סְגוֹל (בלי דגש) על סְגוֹל (10 קולות לעומת 9 קולות) אף שוועדת הדקדוק העדיפה את סְגוֹל. שתי הצורות – סְגוֹל, סְגוֹל – אין דוגמתן בעברית, ואולם סְגוֹל בסגירת ההברה בדגש מתאימה יותר לדקדוק העברי (וזה אומנם ניקוד הערך במילון ההיסטורי).

ר' גדיש: לפני הישיבה העיר לנו אבי שמידמן שבהערה על כתיב המילה ראשון צריך להזכיר גם את נטייתה ונגזרותיה. תודה על ההערה. נוסיף זאת.

מ' בר-אשר: באין השגות אחרות הודעת ועדת הדקדוק מתאשרת בזה – בתוספת התיקון שהוצע – ובזאת ננעלת הישיבה.

אושרה הודעת ועדת הדקדוק.